

STADS CURA TORI UM X X X

Amsterdam, 09 juli 2020

Besmette beelden

Amsterdam kent weinig beelden die nu als representatie van een racistisch verleden ter discussie staan. Een inventarisatie komt niet verder dan een stuk of zes en die zijn voor het grootste deel onderdeel van gebouwen zoals De Bazel of Het Scheepvaarthuis. Toch vindt het Stadscuratorium Amsterdam (SCA) het belangrijk een standpunt te formuleren ten aanzien van de vraag hoe we met dit soort beelden om willen gaan.

In onze ogen is het cruciaal dat beelden in de openbare ruimte ter discussie gesteld kunnen worden. Omdat ze doorgaans zijn geplaatst met instemming van de overheid representeren ze de heersende verhoudingen. In een democratisch bestel zoals we dat in Nederland kennen betekent dat dat we tegenwoordig 'belangrijke mannen' niet meer op sokkels plaatsen, dat tegengeluid een plek krijgt en dat burgers mee bepalen. Amsterdam heeft relatief veel beelden die dat laten zien, zoals bijvoorbeeld het homomonument, slavernijmonumenten en een monument tegen racistisch geweld. De vrijheid van meningsuiting wordt uitgedragen door de vrijheid van kunstenaars om kunstwerken voor het publiek domein te vervaardigen die ongeziene en onverwachte perspectieven openen. Bij elkaar vormt dit een dynamische openbare ruimte waarin betekenissen niet vastliggen, verschillende verhalen naar voren kunnen komen en tegenstellingen zichtbaar zijn.

Maar ook in een democratie wordt, ondanks alle tolerantie, tegengeluid niet of te weinig gehoord, worden sommige verschillen liever niet gezien en worden bepaalde tegenstellingen stelselmatig togedekt. In de ogen van het Stadscuratorium is de openbare ruimte bij uitstek de plek waar de onderhuidse gevoelens, die in de samenleving aanwezig zijn, naar voren kunnen komen. Dat kan in de vorm van demonstraties en publieke debatten, dat kan in de media, maar dat kan ook in de aanval op bepaalde beelden die als symbool van onderdrukking en ontkenning worden gezien of ontmaskerd zijn.

Op de vraag hoe daarop gereageerd moet worden valt geen eenduidig antwoord te geven: elk beeld heeft een andere ontstaansgeschiedenis, draagt iets anders uit, elke context is een andere. Voorop staat echter dat de impuls om de publieke ruimte te dekolonialiseren niet genegeerd kan worden, dat we moeten accepteren dat wat ooit vanzelfsprekend leek niet langer vanzelfsprekend kan zijn, en dat die verschuivingen en veranderingen de kracht van onze samenleving vormen.

Tot nu toe lijken de reacties uiteen te vallen in de radicale oplossing om de beelden te verwijderen aan de ene kant en de tempering door middel van een debat aan de andere. Tegen de eerste benadering wordt als argument ingebracht dat daarmee de geschiedenis wordt uitgewist. In de ogen van het SCA is dit argument nauwelijks steekhoudend. Als de herinnering aan de vermeende helden van het vaderland louter rust op de stenen schouders van de beelden, is het treurig gesteld met het historisch bewustzijn. Het verwijderen of verbannen van deze beelden wist hardhandig de verering in de publieke ruimte uit. En de herinnering aan de periode dat deze vorm van heroïsering werd ingezet als middel ter verhoging van nationale trots. Beelden zoals dat van Rembrandt op het Rembrandtplein en decoraties aan gebouwen zoals het Rijksmuseum zorgen er echter op minder omstreden wijze voor dat de herinnering aan de 19^e-eeuwse beeldvorming blijft bestaan.

Verwijderen of (naar een museum) verplaatsen is dus een optie, maar er zijn ook andere mogelijkheden. Zo wordt regelmatig gekozen voor uitleg en toelichting. Een tekst bij het beeld benoemt de oorspronkelijke betekenis en de veranderingen in opvatting die hebben plaats gevonden. Dit doet echter geen recht aan de onvrede. Beelden spreken een andere, directere taal. Ze tonen trots of bieden troost, staan voor leed of leiderschap, maar ze doen dat zonder woorden. Het zijn symbolen en op dat niveau moet volgens het SCA ook gezocht worden naar antwoorden en oplossingen. Beelden kunnen opgenomen worden in nieuwe beelden, getransformeerd worden en van andere betekenislagen voorzien. Besmette beelden kunnen het uitgangspunt vormen voor een nieuwe opdrachten aan kunstenaars. Dat is uitgetoetst bij het Monument Nederland-Indië, waardoor het bestaande Van Heutsz Monument een radicaal andere betekenis kreeg. Dat ook die oplossing opnieuw omstreden is, geeft aan dat de openbare ruimte permanent in beweging is. Het is tijd voor nieuwe opdrachten die passen bij nieuwe inzichten, een nieuwe tijd en de hedendaagse samenstelling van Amsterdam. Het Stadscuratorium ziet het aanjagen van dit soort nieuwe opdrachten als een van haar belangrijkste taken.